

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПОДАТКОВОГО РИЗИКУ

Д.е.н. Л. Н. Сергєєва

Класичний приватний університет
Україна, м. Запоріжжя

Проблеми управління ризиками в діяльності економічних систем відносяться до найбільш актуальних, їх розв'язання сприятиме підвищенню життєздатності як окремих суб'єктів господарювання, так і взагалі економіки країни. Серед різноманіття ризиків, які породжуються діяльністю та взаємодією економічних агентів особливе місце займають податкові ризики, оскільки через сплату податків підприємства і окремі фізичні особи забезпечують виконання соціальних функцій держави. Окремим питанням визначення, класифікації та управління податковими ризиками присвячені праці відомих українських вчених В.В. Вітлінського, О.Д. Вовчак, В.М. Гранатурова, О.М. Десятнюк, Т.В. Калінеску, О.О. Папаіки, О.М. Тимченка тощо, але глибокого аналізу особливостей суб'єктів податкового ризику, їх відокремлення від об'єктів не було здійснено, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

За загальною теорією ризику *об'єктом ризику* називають економічну систему, ефективність та умови функціонування якої наперед точно невідомі. Під *суб'єктом ризику* розуміють особу (або колектив), яка зацікавлена в результатах управління об'єктом ризику і має компетенцію прийняття рішень щодо об'єкта ризику. Таке визначення має на увазі, що суб'єкт і об'єкт пов'язані відносинами управління/підпорядкування, при цьому суб'єкт ризику здійснює функцію управління або ризик-менеджменту.

Інший підхід використовує О.М. Десятнюк, яка пропонує розділяти поняття суб'єктів податкових ризиків та суб'єктів в системі управління податковими ризиками. До перших пропонується відносити широке коло учасників податкового процесу, а останні – це представники державних

податкових органів, які цілеспрямовано впливають на податкові ризики. В якості об'єкту управління в системі управління податковими ризиками запропоновано розглядати соціальні цінності, які є системою понять, а не функціонуючою економічною системою. На наш погляд таке тлумачення не є виправданим, оскільки ускладнює аналіз і не відповідає сутності податкових ризиків.

Для обґрунтування авторського бачення суб'єктів податкового ризику необхідно зазначити, що об'єктивно існують податкові ризики держави, як ймовірність відхилення податкових надходжень до державного бюджету від запланованого рівня, та податкові ризики підприємства, як ймовірність відхилення сплачених податків від очікуваного рівня. Ці два різновиди податкового ризику мають настільки суттєві відмінності, що навіть сумнівним є їх поєднання під однією узагальнюючою назвою. Особливо яскраво означені відмінності проявляються при аналізі суб'єктів та об'єктів ризику.

Щодо податкових ризиків держави, то природно було б вважати суб'єктом ризику державу, але, по-перше, держава не є особою або колективом осіб, які можуть приймати узгоджені рішення, а по-друге виникає питання, що мати на увазі під «прийняттям рішення щодо об'єкту ризику» – прийняття законодавчих рішень чи оперативний контроль щодо їх виконання? З точки зору визначення суб'єкту ризику необхідно відповісти на питання:

- хто зацікавлений в виконанні плану податкових надходжень до бюджету;
- які рішення впливають на відхилення реальних надходжень від запланованих;
- що розуміти під об'єктом податкового ризику держави.

Спроби відповісти на ці питання приводять до висновку, що податковий ризик держави не є первинним, тобто таким, для якого можливо визначити суб'єкт та об'єкт. Доцільно здійснити його декомпозицію до первинних ризиків, наприклад, ризик адміністрування податків, суб'єктом

якого буде виступати Державна податкова адміністрація, а об'єктом – сукупність платників податків.

Щодо податкового ризику підприємства, то суб'єктом ризику доцільно вважати власника підприємства або особу, що уповноважена власником здійснювати управління діяльністю, а об'єктом управління – саме підприємство в частині його діяльності, що формує базу оподаткування, зокрема здійснює податкове планування та документальне оформлення процесу сплати податків.